

**Belgische Kamer
van Volksvertegenwoordigers**

GEWONE ZITTING 1997 - 1998 (*)

10 JULI 1998

HERZIENING VAN DE GRONDWET

**Herziening van titel III van de
Grondwet door invoeging van
een artikel 39ter**

VERSLAG

**NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE HERZIENING VAN
DE GRONDWET EN DE HERVORMING
DER INSTELLINGEN (1)**

**UITGEBRACHT DOOR
DE HEER Servais VERHERSTRAETEN**

(1) Samenstelling van de commissie :
Voorzitter : mevrouw de T'Serclaes (N.)

A. — Vaste leden
C.V.P. HH. De Clerck, Leterme,
Tant, Verherstraeten.
P.S. HH. Demotte, Giet,
Meureau.
V.L.D. HH. Dewael, Lano,
Versnick.
S.P. HH. Delathouwer,
Vande Lanotte.
P.R.L.- HH. Maingain,
F.D.F. Reynders.
P.S.C. Mevr. de T'Serclaes.
V.B. H. Lowie.

Agalev/H. Lozie.
Ecolo

C. — Niet-stemgerechtigd lid
V.U. H. Bourgeois

Zie:

- 1176 - 96 / 97:

- N° 1: Voorstel van de heren Michel, Vanvelthoven,
mevrouw Cahay-André, de heren Eerdeken en
Willems.

- N°s 2 en 3 : Amendementen.

Zie ook :

- N° 5: Tekst aangenomen door de commissie.

(*) Vierde zitting van de 49ste zittingsperiode

**Chambre des Représentants
de Belgique**

SESSION ORDINAIRE 1997 - 1998 (*)

10 JUILLET 1998

REVISION DE LA CONSTITUTION

**Révision du Titre III de la
Constitution par l'insertion
d'un article 39ter**

RAPPORT

**FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE RÉVISION DE LA CONSTITUTION ET DE
LA RÉFORME DES INSTITUTIONS (1)**

**PAR
M. Servais VERHERSTRAETEN**

(1) Composition de la commission :
Président : Mme de T'Serclaes (N.)

A. — Titulaires
C.V.P. MM. De Clerck, Leterme,
Tant, Verherstraeten.
P.S. MM. Demotte, Giet,
Meureau.
V.L.D. MM. Dewael, Lano,
Versnick.
S.P. M. Delathouwer,
Vande Lanotte.
P.R.L.- MM. Maingain,
F.D.F. Reynders.
P.S.C. Mme de T'Serclaes.
V.B. M. Lowie.

Agalev/M. Lozie.
Ecolo

C. — Membre sans voix délibérative
V.U. M. Bourgeois

Voir:

- 1176 - 96 / 97:

- N° 1: Proposition de MM. Michel, Vanvelthoven,
Mme Cahy-André, MM. Eerdeken et Willems.

- N°s 2 et 3 : Amendements.

Voir aussi :

- N° 5: Texte adopté par la commission.

(*) Quatrième session de la 49ème législature

DAMES EN HEREN,

INLEIDING

Uw commissie heeft dit voorstel tot herziening van de Grondwet besproken tijdens haar vergadering van 8 juli 1998.

Dit verslag moet worden gelezen samen met het door dezelfde rapporteur opgestelde verslag over het voorstel tot herziening van artikel 41 van de Grondwet (Stuk nr. 1177/3). Beide voorstellen hebben immers betrekking op de volksraadpleging (dit voorstel slaat op raadplegingen die op gewestelijk vlak worden georganiseerd, het andere op raadplegingen op gemeentelijk of provinciaal vlak).

I. INLEIDENDE UITEENZETTING DOOR EEN VAN DE MEDE-INDIENERS VAN HET VOORSTEL TOT HERZIENING

De spreker verwijst naar zijn uiteenzetting in het raam van het voorstel tot herziening van artikel 41 van de Grondwet (zie Stuk nr. 1177/3).

II. ALGEMENE BESPREKING

Aangezien dit voorstel een wijziging van de gewestbevoegdheden impliceert, stelt *een lid* vast dat de uitvoering ervan bij een decreet zal moeten worden vastgelegd. In het Vlaams Parlement werd reeds een voorstel van decreet ingediend waarin wordt bepaald dat de stemgerechtigde inwoners van het Vlaams Gewest kunnen vragen een bindend referendum te organiseren (voorstel van decreet van de heren Peter De Ridder, Steve Stevaert en Jef Sleeckx «houdende invoering van het bindend referendum op Vlaams niveau» (Vl. Parl. Stuk nr. 1116). Ter informatie vraagt hij of een soortgelijk voorstel van decreet nog goedgekeurd zal kunnen worden nadat het voorliggende voorstel van decreet bij stemming zal aangenomen zijn? Dreigt het niet ongrondwettig te worden verklaard?

Een ander lid deelt die opmerking. Sommige politieke fracties zaaien verwarring onder de burgers. Op gewestelijk vlak worden voorstellen ingediend die niet verenigbaar zijn met het voorliggende voorstel. Tenzelfder tijd wordt op federaal vlak gestemd over voorstellen tot herziening van de Grondwet, die verhinderen dat op gewestelijk vlak over andere voorstellen wordt gestemd. Een dergelijke situatie is hoegenaamd niet bevorderlijk voor de democratie. De spreker heeft ook vragen bij de voorgestelde formulering. Het eerste lid van dit voorstel lijkt weliswaar duidelijk, maar het tweede lid is onduidelijk en zelfs gevaarlijk.

MESDAMES, MESSIEURS,

INTRODUCTION

Votre commission a examiné cette proposition de révision de la Constitution lors de sa réunion du 8 juillet 1998.

Le présent rapport doit être lu conjointement avec celui fait par le même rapporteur sur la proposition de révision de l'article 41 de la Constitution (Doc. n° 1177/3). Ces deux propositions portent en effet toutes deux sur la consultation populaire, la présente au niveau régional et la seconde au niveau communal ou provincial.

I. EXPOSÉ INTRODUCTIF PAR L'UN DES CO-AUTEURS DE LA PROPOSITION DE RÉVISION

L'auteur se réfère à son exposé fait dans le cadre de la proposition de révision de l'article 41 de la Constitution (voir Doc. n° 1177/3).

II. DISCUSSION GÉNÉRALE

Etant donné que la présente proposition entraîne une modification des compétences des régions, *un membre* constate que son exécution devra être déterminée par un décret. Une proposition de décret a déjà été déposée au parlement flamand qui prévoit que les habitants de la Région flamande qui disposent du droit de vote peuvent demander l'organisation d'un référendum ayant force obligatoire (Proposition de décret de MM. Peter De Ridder, Steve Stevaert et Jef Sleeckx «houdende invoering van het bindend referendum op Vlaams niveau» (Vl. Parl. Stuk nr. 1116). A titre informatif, il souhaite savoir si une telle proposition de décret pourra encore être adoptée après le vote de la présente proposition. Ne risque-t-elle pas d'être déclarée inconstitutionnelle?

Un autre membre rejoint cette observation. Certains groupes politiques engendrent la confusion auprès des citoyens. Au niveau régional, des propositions sont introduites qui ne sont pas conciliables avec la présente proposition. En même temps, au niveau fédéral, on assiste au vote de propositions de révision qui empêchent le vote d'autres propositions au niveau régional. Une telle situation ne sert nullement la démocratie. L'orateur s'interroge également sur la formulation proposée. Si l'alinéa premier de la présente proposition paraît clair, le second alinéa est quant à lui imprécis voire même dangereux.

In dat verband merkt hij op dat de toelichting bij het voorstel verwijst naar opmerkingen van de Raad van State. Hij vraagt derhalve nadere toelichting bij die opmerkingen.

Tot besluit van zijn betoog maakt het lid een zeer sterk voorbehoud tegen dat voorstel.

Een derde spreker stelt een aantal vragen waarop hij graag precieze antwoorden zou krijgen.

1. Momenteel bevat de Grondwet geen artikel 39bis. Om welke reden voert dit voorstel dan een artikel 39ter in ?

2. Wat wordt verstaan onder een «beperkte» volksraadpleging ?

3. Kunnen ook de bevoegdheden die de Franse Gemeenschap naar het Waals Gewest kan overhevelen, aan een volksraadpleging worden onderworpen ?

4. Zo bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar de Franse Gemeenschapscommissie worden overgeheveld, kunnen ook die bevoegdheden bij volksraadpleging aan de Franstaligen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden voorgelegd ?

5. Hoe moet dit voorstel ten slotte worden gezien ten opzichte van de samenwerkingsakkoorden ?

Een van de indieners van het voorstel merkt op dat het voorgestelde artikel 39ter zeer duidelijk preciseert dat de volksraadpleging beperkt blijft tot de gewestbevoegdheden, wat dus geenszins verband houdt met samenwerkingsakkoorden. Ieder gewest bepaalt immers zelf hoe het zijn eigen bevoegdheden beleidsmatig invult.

In verband met de vraag van een vorige spreker over de opmerkingen van de Raad van State, is het evident dat die opmerkingen slaan op de periode waarin de Grondwet niet werd herzien.

Die opmerkingen vervallen zodra de voorliggende herziening wordt goedgekeurd.

Zoals een andere spreker heeft opgemerkt, is er wel degelijk een decreet nodig om de nadere toepassingsvoorwaarden te bepalen. Iedereen is vrij in dat verband een voorstel van decreet in te dienen. In het raam van de «overleggroep-Langendries» werden verbintenissen aangegaan die tot de indiening van dit voorstel hebben geleid. De deelnemers hebben zich ertoe verbonden het voorstel goed te keuren. Als het alleen van zijn fractie afhing, zou ook de idee van een bindend referendum worden verdedigd, maar uit loyauteit tegenover de in de «overleggroep-Langendries» aangegane verbintenissen, zal ze zich tot dit voorstel beperken. Een en ander belet niet dat het Vlaams Parlement ter zake verder wenst te gaan door de federale overheid een signaal te geven.

Il remarque à ce propos, que les développements de la proposition se réfèrent à des observations formulées par le Conseil d'Etat. Il demande dès lors des précisions quant à ces observations.

En conclusion de son intervention, le membre exprime d'expresses réserves face à cette proposition.

Un troisième intervenant formule plusieurs questions auxquelles il souhaite obtenir des réponses précises :

1. Il n'existe actuellement aucun article 39bis dans la Constitution. Pour quel motif, la présente proposition introduit-elle dès lors un article 39ter ?

2. Qu'entend-on par une consultation «limitée» ?

3. Les compétences que la Communauté française peut transférer à la Région wallonne, peuvent-elles être également soumises à la consultation populaire ?

4. En cas de transfert de compétences par la Communauté française à la Commission communautaire française, ces compétences peuvent-elles être, elles aussi, soumises à la consultation des francophones de la Région de Bruxelles-Capitale ?

5. Enfin, où se situe la présente proposition par rapport aux accords de coopération ?

L'un des auteurs de la proposition fait observer que l'article 39ter proposé précise très clairement que la consultation populaire est limitée aux compétences de la région, ce qui est entièrement étranger aux accords de coopération. Chaque région détermine en effet sa propre politique par rapport à ses propres compétences.

En ce qui concerne la remarque émise par un précédent orateur et relative aux observations émises par le Conseil d'Etat, il va de soi que celles-ci portent sur la période pendant laquelle la Constitution n'a pas été révisée.

Dès le vote de la présente révision, ces observations n'auront plus d'objet.

Comme l'a constaté un autre orateur, un décret est effectivement nécessaire pour déterminer les conditions d'application. Chacun est libre d'introduire à ce propos une proposition de décret. Dans le cadre du «Groupe de concertation Langendries», des engagements ont été pris qui ont conduit au dépôt de la présente proposition. Les participants se sont engagés à la voter. Si cela dépendait uniquement de son groupe, l'idée d'un référendum ayant force obligatoire serait également défendue mais par loyauté vis-à-vis des engagements pris au sein du «Groupe de concertation Langendries», il se limite à la présente proposition. Cette situation n'empêche pas le parlement flamand de souhaiter aller plus loin en donnant un signal au pouvoir fédéral.

Een lid heeft vragen bij de draagwijdte van dat signaal aan de buitenwereld. Tot zijn spijt moet hij vaststellen dat de communicatie tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus stroef verloopt. Een fractie die op federaal vlak elk bindend referendum afwijst, maar er tegelijk op gewestelijk vlak voor ijvert, draait de burgers een rad voor de ogen.

Een van de indieners van het voorstel werpt tegen dat niets diens fractie belet een nieuw voorstel tot herziening van de Grondwet in te dienen. Niettemin geeft de goedkeuring van dit voorstel al gestalte aan de eerste resultaten ter zake die zijn bereikt binnen de «overleggroep-Langendries».

Een lid betreurt dat zijn specifieke vragen niet werden beantwoord.

Een ander lid voert aan dat die vragen ook kunnen worden gericht tot de heren Dewael, Verwilghen en Van Belle, indieners van het voorstel van bijzondere wet tot wijziging van artikel 17 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen. Dat voorstel luidt als volgt: «Op initiatief van een bij decreet bepaald aantal kiezers, organiseert de Raad een beslissingsreferendum. Het decreet regelt de modaliteiten en de wijze van organisatie van dat referendum» (Stuk nr. 135/1).

Een van de indieners van dit voorstel tot herziening heeft er terecht aan herinnerd dat het een overduidelijke verwijzing bevat naar de gewestbevoegdheden, dus de bevoegdheden die in de Grondwet en de bijzondere wetten zijn bepaald.

III. BESPREKING VAN HET ARTIKEL

De heren Deleuze en Tavernier dienen amendement nr. 1 (Stuk nr. 1176/2) in, dat ertoe strekt het voorgestelde artikel 39ter te vervangen door de volgende bepaling: «Ter uitvoering van een wet, aangenomen met de in artikel 4, laatste lid, vastgestelde meerderheid, kan een in artikel 134 bedoelde regel, onder de voorwaarden en op de wijze welke die regel bepaalt, aan het kiezerskorps van het gewest de in artikel 39 bedoelde bevoegdheid verlenen in de plaats van een van de daarin bedoelde gewestelijke organen. De door het kiezerskorps aangenomen regels hebben dezelfde rechtskracht als de regels, uitgevaardigd door het gewestelijk orgaan dat het kiezerskorps vervangt».

Een van de indieners van het amendement verwijst naar de toelichting die werd verstrekt in het kader van de bespreking van het voorstel tot herziening van artikel 41 van de Grondwet (zie Stuk nr. 1177/3).

Un membre s'interroge sur la portée de ce signal vis-à-vis de l'extérieur. Il constate qu'il existe des problèmes de communication entre les différents niveaux de pouvoir et déplore cette situation. Qu'un même groupe politique refuse au niveau fédéral la possibilité d'un référendum ayant force obligatoire mais le demande au niveau régional constitue une tromperie pour les citoyens.

Un des auteurs de la proposition réplique que rien n'empêche son groupe de déposer une nouvelle proposition de révision de la Constitution. Néanmoins, par le vote de la présente proposition, les premiers pas accomplis en cette matière au sein du «Groupe de concertation Langendries» se trouvent déjà concrétisés.

Un membre regrette de ne pas avoir reçu de réponse aux questions précises qu'il avait posées.

Un autre membre fait valoir que ces questions peuvent également être posées aux auteurs de la proposition de loi spéciale (MM. Dewael, Verwilghen et Van Belle) modifiant l'article 17 de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles. Cette proposition prévoit que «Sur l'initiative d'un nombre d'électeurs déterminé par le décret, le Conseil organise un référendum de décision. Le décret règle les modalités et l'organisation de ce référendum» (Doc. n° 135/1).

A juste titre, l'un des auteurs de la présente proposition de révision a rappelé que celle-ci se référerait très clairement aux compétences de la région c'est-à-dire celles déterminées par la Constitution et les lois spéciales.

III. DISCUSSION DE L'ARTICLE

MM. Deleuze et Tavernier déposent un amendement n° 1 qui tend à remplacer l'article 39ter proposé par la disposition suivante: «En exécution d'une loi adoptée à la majorité prévue à l'article 4, dernier alinéa, une règle visée à l'article 134 peut, aux conditions et selon les modalités qu'elle détermine, attribuer au corps électoral de la région la compétence visée à l'article 39 en substitution d'un des organes régionaux y visés. La force juridique des règles adoptées par le corps électoral est identique à celle des règles prises par l'organe régional qu'il remplace».

Un des auteurs de l'amendement se réfère aux développements donnés dans le cadre de l'examen de la proposition de révision de l'article 41 de la Constitution (Doc. n° 1177/3).

De heren Reynders, Demotte, Vanvelthoven en Tant dienen amendement nr. 2 (Stuk nr. 1176/3) in, dat ertoe strekt de verwijzing naar een artikel 39ter te vervangen door de verwijzing naar een artikel 39bis.

Een lid betreurt dat de commissie zich moet uitspreken over dit voorstel tot invoeging van een artikel 39ter, terwijl de draagwijdte van een alsnog onbestaand artikel 39bis nog niet eens bekend is.

Aangezien het lid het niet neemt dat zo lichtvaardig met de Grondwet wordt omgesprongen, weigert hij aan dit geïmproviseer mee te doen. Hij zal derhalve niet stemmen over het voorstel.

IV. STEMMINGEN

Amendement nr. 2 van de heren Reynders, Demotte, Vanvelthoven en Tant wordt aangenomen met 10 stemmen tegen 2.

Amendement nr. 1 van de heren Deleuze en Tavernier wordt verworpen met 10 stemmen tegen 2.

Het aldus geamendeerde voorstel tot herziening wordt aangenomen met 10 stemmen tegen 1.

De rapporteur,

De voorzitter,

S. VERHERSTRAETEN

N. de T'SERCLAES

MM. Reynders, Demotte, Vanvelthoven et Tant déposent un amendement n° 2 qui vise à remplacer la référence à un article 39ter par la référence à un article 39bis (Doc. n° 1176/3).

Un membre déplore que l'on doive se prononcer sur la présente proposition qui insère un article 39ter alors qu'on ignore la portée d'un futur article 39bis.

N'acceptant pas que l'on puisse «bricoler» avec la Constitution, il refuse de voter dans une telle improvisation la présente proposition.

IV. VOTES

L'amendement n° 2 de MM. Reynders, Demotte, Vanvelthoven et Tant est adopté par 10 voix contre 2.

L'amendement n° 1 de MM. Deleuze et Tavernier est rejeté par 10 voix contre 2.

La proposition de révision, telle qu'amendée, est adoptée par 10 voix contre une.

Le rapporteur,

La présidente,

S. VERHERSTRAETEN

N. de T'SERCLAES